

Evaluatie Ecologisch beleidsplan

1 Inleiding

Op 19 december 2013 heeft de raad het Ecologisch Beleidsplan 2013-2030 vastgesteld. De belangrijkste boodschap van dit ecologisch beleidsplan is dat ecologie overal is. Ecologie is de kennis van de relaties tussen soorten planten en dieren onderling, relaties met hun omgeving inclusief menselijke activiteiten en de ontwikkeling daarvan in tijd. Zij is niet alleen toepasbaar bij groen. Zij speelt ook een rol in andere domeinen zoals water, voedselvoorziening, energie, milieu, stedenbouw, volksgezondheid en recreatie. Het Ecologisch Beleidsplan 2013-2030 beschrijft hoe de gemeente gedurende deze periode de soortenrijkdom versterkt en zorgt voor een hogere ecologische waarde in de stad. Het doel van dit beleid is het kwalitatief verbeteren en verhogen van de ecologische waarden en de richtlijnen uit het beleid verankeren in alle planprocessen en in beheer- en onderhoudsprogramma's.

In dit beleidsplan is de volgende visie geformuleerd:

De gemeente Haarlem is in 2030 een duurzame, diverse, vitale stad met een hoge ecologische waarde. Dit kan bereikt worden door ecologie één van de basisprincipes bij ruimtelijke planning te maken en duurzaamheid, met name water- en hittebestendigheid, het basisprincipe bij inrichting en beheer van openbare ruimte. Daarnaast hebben participatie en educatie een belangrijke rol, door bewoners zelf meer verantwoordelijkheid te laten nemen.

In Haarlem is bewust gekozen om het bestaande groen ecologisch beter in te richten en te beheren en overall in de stad rekening te houden met ecologie en biodiversiteit. Bestaand groen beter ecologisch beheren heeft een hoger ecologisch rendement dan het aanleggen van nieuw groen.

Bij de vaststelling van dit beleidsplan is besloten dat er na vijf jaar een tussentijdse evaluatie plaatsvindt. Op basis van de evaluatie wordt bepaald of acties en/of de planning hiervan, mede onder invloed van beschikbare middelen, moeten worden herzien. Dit is de rapportage van deze evaluatie.

2 Evaluatie; resultaten op ambities en acties

Hoe is geëvalueerd

Er is nagegaan in hoeverre het actieplan, dat in ecologisch beleidsplan is opgenomen voor de periode 2013-2022, is uitgevoerd en of dit tot resultaten heeft geleid op de beschreven ambities uit dit beleidsplan. Vervolgens zijn benodigde toekomstige acties om dit beleid succesvol uit te voeren hieruit afgeleid.

Voor de evaluatie is informatie verkregen uit de verslaglegging van in de buitenruimte uitgevoerde werkzaamheden door Spaarnelanden en Natuurlijke Zaken van Landschap Noord-Holland Ook is een aantal locaties bezocht, om de resultaten te zien. Dit zijn kwalitatieve constatering. Omdat bij de uitvoering van het beleid is gekozen om meteen in te zetten op noodzakelijke werkzaamheden in de buitenruimte, en niet op een nulmeting en monitoring van de natuur, zijn op dit moment geen kwantitatieve gegevens beschikbaar.

Naast verslaglegging en waarneming, zijn er voor de evaluatie gesprekken gevoerd met betrokken beleidsmedewerkers, contractmanagers en beheerders en is er een korte enquête onder een sleutelcontacten van betrokken vrijwilligersorganisaties gehouden.

2.1 Ambities

Een deel van deze ambities betreft niet direct zichtbare zaken, zoals de inbreng van ecologie in planvorming, afstemming en verankering in beleidskaders. Een ander deel van de ambities betreft zichtbare uitvoering, buiten, in de ruimte. Per ambitie is in de volgende paragraaf samengevat in hoeverre eraan is gewerkt, welke resultaten dit vooralsnog heeft opgeleverd en wat er nog gedaan moet worden.

Ambities met de hoogste prioriteit

1. Invoeren van een afwegingskader bij projecten en andere ingrepen op impacts van uit te voeren projecten en het toepassen van een compensatieregeling.

Het ecologisch beleidsplan bevat een afwegingskader, uitgaande van landelijke en provinciale wet- en regelgeving en gemeentelijke voorwaarden. In de Structuurvisie Openbare Ruimte zijn afwegingskaders opgenomen die hierop zijn gebaseerd. Ook zijn er gedragscodes vastgesteld voor ruimtelijke ontwikkelingen en beheerwerkzaamheden en is er een compensatieregeling bij aantasting van ecologische hotspots of potentiële locaties¹.

Nog te doen:

Het is belangrijk dat het afwegingskader en de gedragscodes meer algemeen bekend worden en als principe worden toegepast. Toepassen van de compensatieregeling is nog niet aan de orde geweest, maar zal gaan spelen bij een van de ontwikkellocaties. Tot slot zal de tekst van het ecologisch beleidsplan geactualiseerd moeten worden vanwege veranderde wetgeving.

2. Het ontwikkelen van de ecologische potentiële locaties tot hotspotlocaties.

In het ecologisch beleid zijn 13 potentiële locaties benoemd waarvan het streven is deze om te vormen tot hotspots. Op 6 hiervan zijn werkzaamheden uitgevoerd om hogere ecologische waarden te realiseren. Daarnaast zijn er ook op hotspotlocaties werkzaamheden verricht, omdat deze niet als vanzelf hun waarde behouden, en ook op enkele locaties die niet benoemd zijn in het beleid, zijn werkzaamheden verricht ten bate van de ecologie.

Nog te doen:

Vanuit de ervaring die nu is opgedaan, is gebleken dat eenmalige ingrepen veelal niet volstaan en dat er meerdere jaren actief ingrijpen noodzakelijk is om de ecologische waarde blijvend te verhogen. Ook is van een aantal potentiële locaties bekend dat een mogelijke ontwikkeling meer inspanningen en tijd zal vergen, omdat direct ingrijpen door de gemeente niet mogelijk is, vanwege de eigendomsverhoudingen. Er zal een strategische aanpak komen, om op deze locaties in gesprek te gaan met eigenaren en de verhoging van ecologische waarden te blijven bewerkstelligen.

3. Soorten planten en dieren in kaart brengen en beschermen.

Voor de uitvoering van het ecologisch beleidsplan zijn op specifieke locaties scans gemaakt van aanwezige bijzondere soorten. Deze vormden de basis voor plannen van aanpak om op deze locaties de ecologische waarden te verbeteren.

Een globaal overzicht van soorten binnen de gemeente, is niet gemaakt en er is ook nog niet gestart met een monitoringplan om de natuur in Haarlem gestructureerd te volgen.

Nog te doen:

¹ Hotspot: 1) Plek van meer dan 1 ha groot, met heel veel algemene soorten planten en dieren per ha, veel meer en/of in veel grotere dichtheid dan normaal in het stedelijk groen, waterpartijen of stadsranden. 2) Plek van meer dan 1 ha met meer dan 5 bijzondere soorten planten en dieren, die normaal niet voorkomen in stedelijk groen, waterpartijen of in de stadsranden.

Potentiële locatie: Waardevol groengebied, dat zich door de juiste inrichting en beheer tot hotspot kan ontwikkelen.

Er wordt een monitoring opgestart van de staat van de stedelijke natuur, zodat de resultaten van ontwikkelingen – stedelijke of natuurlijke – gemeten kunnen worden en er effectief beheerd en ingegrepen kan worden.

In 2019 wordt een jaarrond inventarisatie gemaakt van de streng beschermde, gebouwbewonende soorten (gierzwaluw, vleermuis, huismus) op de belangrijkste ontwikkelzones van de stad. Door deze verplichte natuuronderzoeken van tevoren te doen, zal de planvorming van deze ontwikkelzones minder vertraging oplopen

Overige Ambities

4. Opstellen van streefbeelden voor planologen, ontwerpers en beheerders met natuurvriendelijke toepassingen.

De streefbeelden zijn beschreven in een bijlage bij het beleidsplan en deze worden in beheer en ontwikkeling als voorbeelden gebruikt.

Nog te doen:

Voor wat betreft het beschreven beheer en de toe te passen soorten in de streefbeelden, is er inmiddels voortschrijdend inzicht en is een actualisatie nodig. Bovendien is de toevoeging van een streefbeeld van natuurinclusief bouwen nodig. Deze actualisaties zullen in het eerste kwartaal van 2019 gerealiseerd zijn. Door verdichting van bebouwing zal natuur in en op gebouwen een belangrijke pijler voor de ecologie in de stad worden.

5. Versterken van samenhang tussen natuurlijke processen en ruimtelijke structuren via meervoudig ruimtegebruik.

Het multifunctioneel ruimtegebruik, dat is aangestipt in het ecologisch beleidsplan, is verder uitgewerkt in de Structuurvisie Openbare Ruimte. Bijvoorbeeld de koppeling tussen recreatief netwerk, verkeer en vervoer netwerk en groen-blauwe netwerk is in de SOR opgenomen. Bij de planvorming voor projecten en ontwikkellocaties wordt meervoudig ruimtegebruik steeds vaker meegenomen.

Nog te doen:

Mede door de verdichting - waardoor er minder ruimte komt voor natuur - is toepassing van dit principe in alle projecten en ontwikkelingen noodzakelijk. Er zal ingezet worden op een sterkere proactieve communicatie hierover en op het koppelen van ecologie aan de uitwerking van maatregelen in de het kader van klimaatadaptatie .

6. Realiseren van de duurzaamheidsdoelstelling, CO2 binding, door gebruik van inheemse soorten en begroeide gevels en daken.

Het gebruik van inheems groen om CO2 te binden, is niet toegepast.

Nog te doen:

Toepassing van inheems groen om lokaal CO2 te binden in een stedelijk omgeving krijgt steeds meer aandacht, evenals binding van fijnstof. Zie verder onder 7

7. Verbeteren van de volksgezondheid door middel van ecologische toepassingen in de stad.

Tot op heden is in planvorming niet betrokken dat groen de volksgezondheid kan verbeteren, door opvang van fijnstof, CO2 en water en doordat dit koelte kan leveren. Op dit moment wordt dit bij planvorming wel steeds meer betrokken.

Nog te doen:

Nodig zijn een actuele soortenlijst met toepassingsmogelijkheden, een concretisering van de toepassingsmogelijkheden in het kader van klimaatadaptatie en ontwikkeling van streefbeelden voor natuurinclusief bouwen.

8. Onderling afstemmen van gebiedsinrichting, -ontwerp en beheer.

Bij planontwikkeling en uitvoering van projecten wordt steeds meer expliciet nagegaan welke kansen er liggen voor het behoud en de versterking van de natuurwaarden, zoals ook in de afwegingskaders in dit beleidsplan – en inmiddels in de SOR- is aangegeven.

Bij de overdracht van een gerealiseerd natuurontwikkelingsproject naar de beheerfase, zijn de doelen en beheerwijze niet altijd helder en kennis van ecologisch beheer is vaak niet voldoende aanwezig.

Nog te doen:

Proactief communiceren van de afwegingskaders en belang van ecologie is een voorwaarde voor effectieve afstemming bij gebiedsinrichting, ontwerp en beheer. Actualisatie van streefbeelden, beheermethoden en soortenlijsten uit het ecologisch beleidsplan, zal dit bevorderen. Naast een nauwere afstemming van gebiedsinrichting en beheer, is kennisopbouw van ecologisch beheer noodzakelijk.

9. Inpassen van ecologische aspecten binnen groen- en waterbeheer.

De afspraken over de methoden van beheer, waaronder maaien, zijn niet overal afgestemd op de ecologische doelen. Er is onvoldoende deskundigheid van ecologisch beheer aanwezig voor de uitvoering van het “dagelijks” (of beter cyclisch) beheer. Bij ontwerp en inrichting (waaronder ook inzaaien) wordt nog te weinig rekening gehouden met de plaatselijke omstandigheden als grondsoort, waterstand en voedselrijkdom. De hiermee beoogde langere levensduur van groen wordt niet bewerkstelligd.

Nog te doen:

Afspraken en uitvoeren van beheer sterker op ecologische doelen enten. Meer kennis van ecologie inzetten bij voorbereiding, uitvoering en/of controle van dagelijks beheer. Effecten van dit dagelijks beheer controleren en vervolgens weer de juiste acties hierop nemen. Actualisatie van het beleid (soortenlijst, streefbeelden en beheermethoden).

10. Creëren van samenhang tussen ecologisch waardevolle plekken en aansluiting op de regionale ecologische structuur.

De oppervlakte groen (zoals beschreven hotspots en potenties) zijn behouden gebleven. Knelpunten in de inrichting, zoals verkeersstructuren en steile oevers, die barrières vormen voor dieren, zijn nog niet aangepakt. Natuurverbindingen zijn ook in de Structuurvisie Openbare Ruimte vastgelegd.

Nog te doen:

Verbindingen tussen ecologisch waardevolle plekken en de waardevolle plekken zelf verder versterken waar dit kan. Er zal bij herstructureringen en ontwikkelingen meer aandacht voor het versterken van verbindingen komen in met name weg- en spoorbermen, faunatunnels en waterlopen. Aansluiten bij de ontwikkelingen in Recreatiegebied Spaarnwoude en Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

11. Betrekken van belanghebbenden bij de planvorming, uitvoering en evaluatie en vergroten draagvlak.

Bij omvorming van gebieden naar rijkere ecologische waarden, zijn vrijwilligersgroepen betrokken en geactiveerd en zelfs 3 nieuwe beheergroepen opgericht. Vele activiteiten zoals het druk bezochte voorjaars- en herfstevenement op de kweektuin, de actie Groene Schoolpleinen, Steenbreek, groenspreekuur, voorbeeldtuintjes en het burgerparticipatieproject Haarlemmer Kweektuin, dragen bij aan het bewust maken van bewoners van bestaande natuurwaarden in de stad en activering tot een bijdrage daaraan.

Nog te doen:

Betrokken vrijwilligersgroepen geven aan dat zij graag nauwer betrokken willen worden. Een jaarlijkse terugkoppeling met de vrijwillige beheergroepen, beleidsmedewerker en

beheermedewerkers is zeer gewenst en zal in 2019 worden herstart. Bewustmaking en activering van bewoners blijft onder de aandacht in samenwerking van ecologie met steenbreek en het uitvoeringsplan voor klimaatadaptatie.

12. Starten van promotie van groene mogelijkheden als geveltuinen, groene daken en groenparticipatie.

Voorjaar 2019 start de promotie voor het aanleggen van geveltuinen. De aanleg hiervan is gedereguleerd in 2018. In oktober 2018 heeft Spaarnelanden, hoofd uitvoerder van ecologisch beheer, een webpagina gelanceerd, met informatie voor bewoners over ecologische beheer en wat mensen zelf kunnen doen.

<https://www.spaarnelanden.nl/natuurinjstad>.

In 2015 was er nog beperkt belangstelling voor de actie van informatieverstrekking over groene daken, op dit moment neemt de belangstelling hiervoor toe.

Nog te doen:

Streefbeelden van natuurinclusief bouwen toevoegen en meer publiciteit maken voor bijdragen die bewoners zelf kunnen leveren.

13. Verankering van ecologische basisvorming: input van natuur- en milieuaspecten in het onderwijs, zowel intern als extern.

Aan schooltuinlessen nemen jaarlijks ruim 1400 leerlingen deel van 35 scholen. De lespakketten en -kisten worden ca. 170 keer per jaar gebruikt. Daarnaast draagt Haarlem sinds 2018 bij aan het educatieaanbod van Nationaal Park Zuid-Kennemerland, waar voornamelijk Haarlemse scholen gebruik van maken.

Nog te doen:

Educatief aanbod op de schooltuinen, het huisdierencentrum, de lespakketten en de buitenlessen wordt regelmatig geactualiseerd. Het blijft urgent om de scholen te wijzen op de noodzaak van onderwijs in ecologie en duurzaamheid.

Concluderend

In de eerste vijf jaar van het beleidsplan is er al veel werk verricht om verschillende ambities te behalen. Zo zijn er afwegingskaders en gedragscodes vastgesteld, zijn er streefbeelden voor ontwikkeling en beheer opgesteld en toegepast, is er geïnvesteerd om de ecologische waarden te versterken op vele locaties (bijlage 2) en wordt er gewerkt aan het informeren en activeren van bewoners.

Een aantal acties is nog niet of niet voldoende opgepakt. De belangrijkste hiervan is het starten met de monitoring van de staat van de natuur in Haarlem. Daarnaast dient de afstemming en overdracht van projecten naar dagelijks beheer en de kennis van ecologie versterkt te worden. Ook is actualisatie van het beleidsplan op een aantal inhoudelijke punten, zoals streefbeelden, soortenlijsten en aanpassing aan de wetgeving nodig. Tot slot zijn zowel een sterkere, proactieve communicatie van het beleid bij projecten en ontwikkelingen en een versterking van informatieverstrekking aan en activering van burgers nodig.

2.2 Acties, gerealiseerd in de buitenruimte

In het ecologisch beleidsplan is een actieplan opgenomen voor de periode 2013- 2022. Daarin is een onderscheid gemaakt tussen bestaande acties, acties die direct kunnen worden gestart zonder extra kosten, acties gefinancierd met geld uit het strategisch beheerplan en acties voor de lange termijn. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen met alle acties en de tot nu toe gerealiseerde uitvoering.

De acties waarvoor speciaal financiering beschikbaar is gesteld uit het budget van het strategisch beheerplan, betreffen voornamelijk werkzaamheden in de buitenruimte. In het kader van deze evaluatie zijn de besteding van dit budget en het proces van uitvoering van deze acties nagegaan. Zoals al eerder is geconstateerd, ontbreekt er monitoring van de staat van de natuur, waardoor er slechts beperkt inzicht is in de resultaten in ecologische waarden.

De concrete realisatie van ecologisch beleid in de buitenruimte varieert van de aanschaf en het plaatsen van insectenhôtels en vossenrasters tot het graven van poelen en de aanleg van natuurlijke oevers. Ook het inzaaien van bermen, de aanplant van inheems bosplantsoen en intensief beheer zoals het verwijderen van begroeiing met een lage ecologische waarde is onderdeel van de realisatie.

In het beleid zijn ecologische hotspots, potentiële locaties en verbindingzones vastgelegd, die behouden en versterkt dienen te worden. De 17 hotspots behouden niet vanzelf hun waarde. Daarom zijn in 12 hotspots maatregelen genomen ten behoeve van beschermde of bijzondere soorten, door inzaaien van bloemenmengsels, specialistisch kleinschalig beheer en natuurherstel werkzaamheden. Op 6 van de 13 potentiële locaties zijn werkzaamheden verricht, variërend van voorbereidend onderzoek en planvorming tot uitvoering, waaronder uitgraven van poelen, zaaien en snoeien. Bovendien zijn op enkele locaties die potentie bleken te hebben, maar niet in het beleid zijn benoemd, de nodige werkzaamheden verricht. Hier zijn, aanhakend op herinrichtingen van de openbare ruimte, maatregelen getroffen om de ecologische waarden te behouden of te bevorderen. Aan de ecologische verbindingen die in het beleid benoemd zijn, is vooral gewerkt door vernieuwend ecologisch bermbeheer toe te passen in de vorm van maaibeheer en inzaaien.

Bijlage 2 is een overzichtskaart van alle locaties waar in de buitenruimte acties zijn uitgevoerd en in bijlage 3 geeft een beschrijving van een aantal voorbeeldprojecten.

Voor deze acties op omvorming, bescherming en vernieuwend beheren is jaarlijks 200.000 euro beschikbaar en wordt ieder jaar een uitvoeringsplan gemaakt. De praktische uitvoerbaarheid van de plannen binnen hetzelfde kalenderjaar, blijkt regelmatig moeilijk haalbaar. Dit komt bijvoorbeeld doordat omvorming vaak complexer blijkt en meer tijd en inspanning kost of doordat blijkt dat er een andere ontwikkeling gepland is op een beoogde locatie. In dat geval wordt het budget voor een van de andere acties aangewend of gereserveerd voor het volgende jaar. Een nauwere, dat wil zeggen vroegtijdiger en frequenter, afstemming en samenwerking tussen beleid en uitvoering van ecologisch beleid, zal de uitvoering ten goede komen.

Uitgevoerde acties, gefinancierd uit het strategisch beheerplan (€ 200.000 per jaar), 2014 - 2018

	Acties	€	%	Begroot %	Na 2018 %
0	Voorbereiding (potentie) locaties	311.000	31 %	0 %	20%
1	Maatregelen beschermde soorten	119.000	12 %	10 %	10%
2	Communicatie ecologisch beheer	60.000	6 %	0 %	5%
3	Tijdelijke natuur	27.000	3 %	10 %	0%
4	Bermen inzaaien met bloemenzaad, ecologisch maaibeheer invoeren	46.000	5 %	10 %	7%
5	Zonnige plekken inzaaien met bloemrijk graszaad	45.000	5 %	10 %	7%
6	Struikbeplanting besdragende heesters	37.000	4 %	10 %	8%
7	Specialistisch kleinschalig beheer	72.000	7 %	8 %	7%
8	Mantelvegetatie aanbrengen	34.000	3 %	12 %	8%
9	Natuurvriendelijke oevers	44.000	4 %	1 %	3%
10	Ontwikkeling (potentie)locaties*	199.000	20 %	25 %	10%
	Vanaf 2019 monitoring staat van de natuur	0	0	0	15%
	Totaal	994.000	100 %	100 %	100%

*Ook op hotspots en op kansrijke locaties die niet in het beleid benoemde zijn, is geïnvesteerd in ontwikkeling en behoud van ecologische waarden.

Gebleken is dat de meeste projecten een gedegen voorbereiding (0) behoeven, in de vorm van onderzoek, planvorming en advies, met specifieke kennis van ecologie. Zo zijn speciaal voor de hotspots en potentiële locaties opnames van de stand van zaken gemaakt, op basis waarvan inrichtings- en beheeradviezen zijn opgesteld. Ruim een kwart van de uitgaven aan voorbereiding zijn hieraan eenmalig besteed, waarmee de benodigde basisinformatie voorhanden is. Bij de meer complexe projecten, zoals omvorming van grotere terreinen, worden in de verdere planvorming meerdere organisaties en personen betrokken, waaronder terreineigenaren, beheerders, vrijwilligersgroepen en omwonenden. Om de potentiële locaties te kunnen ontwikkelen en participatie te verhogen, wordt hierin blijvend geïnvesteerd. Dit geldt ook voor communicatie (2) bij verschillende, zichtbare, maatregelen, waar bewoners worden geïnformeerd om draagvlak te genereren en participatie en activering te stimuleren. En ook in de maatregelen voor specifieke soorten (1), zoals natuurinclusief bouwen door het plaatsen van vleermuiskasten en mussenhotels, blijft noodzakelijk.

De bestedingen aan tijdelijke natuur (3), zoals het inzaaien van braakliggende terreinen, zijn zeer beperkt geweest. Dit, omdat de natuur vaak al zelf braakliggende terreinen invult met tijdelijke flora. Gezien het hoge tempo waarin de stad nu gaat ontwikkelen, beogen we niet om hier de komende jaren nog in te investeren.

Inzaaien en beplanten (4,5,6,9) blijft belangrijk in de hele gemeente en biedt in combinatie met goed ecologisch beheer veel kansen voor verhogen van de ecologische waarden. Het beplanten met besdragende struiken begint nu meer weerklank te vinden en zal dus zeker gaan toenemen. Natuurvriendelijke oevers (9) langs de Gijzenvaart blijven we ecologisch beheren en we houden een open oog voor kansen om meer natuurvriendelijke oevers te ontwikkelen.

Voor de uitvoering van maatregelen op potentiële locaties (10) blijkt de voorbereiding de grootste investering te zijn. Vervolgens zijn vaak meerdere jaren nodig om een locatie blijvend om te vormen tot een bloem- en soortenrijke vegetatie die voor de natuur waardevol is met als doel meer biodiversiteit.

Op basis van de ervaringen van de eerste vijf jaar van beleidsuitvoering, is de begroting bijgesteld en is 15% van het budget vrijgemaakt voor de zo noodzakelijke monitoring van de staat van de natuur in de stad.

3 Conclusies

Er is in de afgelopen vijf jaar gewerkt aan de uitvoering van het in 2013 vastgestelde ecologisch beleidsplan. Dit beleidsplan beschrijft een dertiental ambities en vele acties om deze te bereiken. Het grootste deel van deze acties is opgestart (bijlage 1).

Speciaal voor acties in de buitenruimte, om locaties met ecologische potentie of waarde te versterken, was budget beschikbaar. Deze acties zijn op veel verschillende locaties uitgevoerd. (bijlage 2). Zo zijn op ecologische hotspots, waar nodig, maatregelen genomen om de waarde van de locatie te behouden. Op ecologische potentiële locaties is gewerkt aan de omvorming tot ecologisch waardevollere hotspots. Deze omvorming vergt een goede voorbereiding en meerjarige aanpak. Actie ondernemen om ecologische waarden te verhogen is bovendien ingewikkeld, als de grond niet in eigendom van de gemeente is. Ook is geïnvesteerd in een aantal locaties, die niet in het beleidsplan zijn genoemd, maar die kansen boden en potentie hebben. Tot slot zijn ecologische verbindingen versterkt, zoals langs wegen en oevers. Of de natuur ook echt is toegenomen, is niet bekend door een gebrek aan gegevens, omdat er geen monitoring heeft plaatsgevonden. Er zijn aanwijzingen dat het ecologisch beleid wel zijn vruchten heeft afgeworpen, maar de resultaten zijn niet concreet. Voortzetting van de uitvoering van acties die in het beleidsplan zijn opgenomen, is ook na 2022 zeker noodzakelijk.

Acties op het gebied van planvorming en communicatie, zijn niet direct zichtbaar, maar zijn zeker ook opgepakt. Het Ecologisch beleidsplan wordt in veel, maar nog niet in alle gevallen meegenomen in de planontwikkeling van projecten. Doordat de ecologisch waardevolle gebieden, verbindingen en afwegingskaders voor ruimtelijke ontwikkeling in de Structuurvisie Openbare Ruimte zijn verankerd, is het meenemen in planontwikkeling nu meer vanzelfsprekend. Bij een verdere uitwerking van inrichtingsplannen, zijn de beschikbaar gekomen streefbeelden van natuurlijke vegetatie en ecologisch beheer een ondersteuning in ontwerp en inrichting. Hierbij moet het gebruik van inheemse planten, struiken en bomen, die een veel grotere bijdrage aan de ecologie -waaronder bijvoorbeeld de insecten - leveren dan uitheemse, nog veel verder doorgevoerd worden. Ook de huidige aandacht voor klimaat adaptatie, versterkt de aandacht voor toepassing van groene inrichting van de ruimte en van groene gevels en daken. Communicatie en educatie zijn erop gericht om bij bewoners draagvlak en participatie te genereren. Dit heeft onder meer opgeleverd dat er vrijwilligersgroepen zijn geactiveerd en enkele nieuwe groepen zijn opgericht. Er is een continu aanbod van voorlichting en educatie over natuur en milieu.

Bijstelling en actualisatie van het beleid

Doel van de evaluatie is om te bepalen of acties en de planning hiervan, mede onder invloed van beschikbare middelen, moeten worden herzien. Het blijkt dat een viertal acties noodzakelijk is voor effectieve uitvoering van het beleid de komende jaren.

1 Monitoring

Om te kunnen meten wat de resultaten zijn van ecologische omvorming en beheer en ook van stedelijke ontwikkelingen, is monitoring van de staat van de natuur noodzakelijk. Vooral de algemene stand van de ecologie/ biodiversiteit dient daarbij in kaart te komen. Zonder monitoring weten we niet of de maatregelen die we nemen ook echt werken en ontbreken de feiten om deze zo nodig bij te stellen. Het heeft daarom hoge prioriteit om monitoring op te starten.

2 Proces en deskundigheid bij uitvoering

De uitvoering van het ecologisch beleid in de buitenruimte kan effectiever en efficiënter door nauwere afstemming tussen beleid en uitvoering over prioriteiten en mogelijkheden. Ook dient er nauwer contact te zijn over relevante ontwikkelingen in relatie tot uitvoering van dit beleid. Het beheer dient naadloos aan te sluiten op de uitgevoerde omvorming (maaien, snoeien, inzaaien etc.) en de beheerafspraken moeten beter geënt zijn op ecologische doelen.

Er is meer ecologische deskundigheid nodig bij beleidsvorming, projecten, uitvoering van projecten en bij beheer. Het is belangrijk om te zorgen voor een (tijdelijke) aanvulling van een lokale kennis van de aard van de ecologie.

3 Communicatie en participatie

Communicatie over (de uitvoering van) het ecologisch beleid, om kennis en draagvlak te genereren intern, bij medewerkers en opdrachtnemers die aan ontwikkelingen werken, moet versterkt worden en meer strategisch en planmatig opgepakt. Ook de communicatie over omvorming en ecologisch beheer behoeft verbetering; veel burgers begrijpen het ecologisch beheer niet, terwijl het aanzicht van de openbare ruimte door ecologisch beheer verandert. Om draagvlak te genereren en zo mogelijk ook participatie te bewerkstelligen, is een betere communicatie nodig.

Er is een beperkt budget beschikbaar tot 2022. Daarom zal voor communicatie meer gebruik moeten worden gemaakt van de bestaande kanalen van bijvoorbeeld NME en Spaarnelanden. Daarnaast is profilering bij en via andere projecten waaraan ecologie een bijdrage levert, zoals natuurinclusief bouwen en geveltuinen, een goede mogelijkheid.

4 Actualisatie van het beleid

Een aantal zaken in het ecologisch beleidsplan moet worden geactualiseerd. Dit betreft niet de vorming van nieuw beleid, maar een actualisatie van onder meer data, beheermethoden en streefbeelden en aanpassingen door nieuwe wettelijke kaders. Soortenlijsten, van gewenste soorten en zogenoemde exoten moeten geactualiseerd worden. Tot slot moet de link die in het beleid is gelegd met klimaatadaptatie nader uitgewerkt worden, bijvoorbeeld door een streefbeeld van natuurinclusief bouwen te schetsen.

Bijlagen:

- 1 Uitvoering acties
- 2 Kaart uitgevoerd buitenwerk
- 3 Voorbeeldprojecten

Bijlage 1. Uitvoering van het actieplan

In het ecologisch beleidsplan een actieplan opgenomen voor de periode 2013 - 2022. In deze bijlage is per actie aangegeven of hieraan is gewerkt in de periode 2014 - 2018.

A. Bestaande acties:

1. Afkoppeling van regenwater

Er is een afkoppel kanskaart vastgesteld en in een aantal locaties is afkoppeling gerealiseerd. Doorlopend en steeds meer onder de aandacht door klimaatadaptatie.

2. Stoppen met chemische onkruidbestrijding.

Sinds 2012 wordt niet meer chemisch bestreden.

3. Onderzoek doen naar de mogelijke locaties voor stadslandbouw

Onderzoek in 2013 afgerond, in kaart gebracht waar stadslandbouw mogelijk is. De commissie beheer is geïnformeerd.

4. Schooltuinprogramma (25 schoolklassen)

Door de nieuwe schooltuin Poelpoldervreugd nemen er momenteel 40 schoolklassen deel, voorheen 25. NME biedt jaarlijks dit aanbod.

5. Kinderboerderijen en huisdiercentrum (natuur in en om huis)

Er is een doorlopend aanbod van activiteiten op deze locaties.

6. Lesmaterialen, adviezen

Lespakketten en -kisten worden ca. 170 keer per jaar gebruikt. Daarnaast draagt Haarlem sinds 2018 bij aan het educatieaanbod van Nationaal Park Zuid-Kennemerland, waar voornamelijk Haarlemse scholen gebruik van maken.

B. Acties die direct kunnen worden gestart, zonder extra kosten:

1. Toepassen van inheemse soorten

Dit heeft aandacht, maar kan beter. Het is lastig te controleren bij particulieren, waardoor veel en aantrekkelijk communiceren de meest kansrijke aanpak is. Het overzicht met soorten moet geactualiseerd worden.

2. Toepassen van soorten die snel CO2 binden als wilg en els

Hieraan is nog geen aandacht besteed. Er komt nu wel meer aandacht voor de kansen van het toepassen van soorten, niet alleen voor het binden van CO2, maar ook van fijnstof en de rol die soorten kunnen spelen bij klimaatadaptatie, waaronder hitte en water regulering.

3. Toepassen van gevelgroen.

Hier is actief beleid op gevoerd. Motie 71, bomen in de binnenstad, is uitgevoerd. Steenbreek is actief en hierop is ook een subsidieregeling geweest. Geveltuinenbeleid is vastgesteld.

4. Gebruiken van een afwegingskader bij projecten en andere ingrepen op de ecologische impact van plannen.

Er is een afwegingskader in de SOR vastgelegd en ook voor projecten zijn er afwegingskaders en gedragscodes opgesteld. Deze zijn veelal bekend en worden gebruikt, maar het kan beter.

5. Opstellen en implementeren van compensatie als gevolg van aantasting van de ecologische structuur.

De compensatieregeling is opgenomen in bijlage 5 van het beleidsplan en betreft ecologische hotspots en potentiële locaties. Tot op heden is er geen toepassing voor geweest, maar op de ontwikkellocatie Oostpoort speelt dit nu wel.

6. Samenwerkingsoverleg opstarten met omliggende gemeentes op gebied van ecologie

In de bestaande verbanden van Nationaal Park Zuid-Kennemerland en Recreatieschap Spaarnwoude is er samenwerking. Daarnaast is er gestart met een jaarlijks informeel groenoverleg met omliggende gemeenten.

7. Digitale informatie ter promotie van groenparticipatie en gevelgroen

Spaarnelanden heeft mede op verzoek van de gemeente een pagina op zijn site gemaakt en komend jaar zal de gemeente zelf actief geveltuinen gaan promoten via de site.

8. Digitale informatie voor bewoners voor inrichting en beheer van eigen tuin en meer informatie op voor- en najaarsevenement

Zie onder B 7 en het voor- en najaarsevenement is een drukbezocht evenement waar veel informatie wordt versterkt.

9. Toetsen van specifieke vergunningen aan de gegevens in Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)

Gerealiseerd; Haarlem is lid van de databank en gebruikt deze informatie voor toetsen.

10. Vaststellen van de gedragscodes

Er zijn gedragscodes vastgesteld van vereniging Stadswerk voor “bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen” en “ruimtelijke ontwikkelingen”.

C. Acties gefinancierd met geld uit het strategisch beheerplan:

Bijlage 2 is een kaart met de locaties waar werkzaamheden zijn uitgevoerd en bijlage 3 geeft een beschrijving van een aantal voorbeeldprojecten.

1. Nemen van specifieke maatregelen voor beschermde/ bijzondere soorten

Gerealiseerd zijn onder meer ijsvogelwanden, nestkasten voor vleermuizen en vogels, insectenhôtels, vossenrasters en paddenpoelen.

2. Communicatie ecologisch beheer

Het blijkt dat er bij de realisatie van de fysieke projecten zeker ook geïnvesteerd wordt in communicatie en participatie.

3. Kansen voor tijdelijke natuur op braakliggende terreinen Bv: voor bijenweide of natuurontwikkeling

Braakliggende terreinen worden nu volop in ontwikkeling genomen en bieden dus minder kansen voor tijdelijke natuur. Er is ook minder gerealiseerd, vaak komen planten ook vanzelf op deze locaties op en ontstaat zo al een natuurlijke plek.

4. De bermen minder vaak maaien maar vaker inzaaien met bloemenzaad

Op veel locaties gerealiseerd, maar veel minder dan volgens het actieplan was opgenomen. Het maaibeheer moet zeker voortgezet worden en vraagt aandacht en ecologische kennis.

5. Meer zonnige plekken inzaaien met bloemrijk gras zaadmengsel

Op een aantal locaties gerealiseerd, maar veel minder dan volgens het actieplan was opgenomen. Dit moet zeker voortgezet worden; meer kennis van bijbehorend maaibeheer is essentieel voor de effectiviteit.

6. Meer struikbeplanting met besdragende heesters realiseren

Op een aantal locaties gerealiseerd, maar veel minder dan volgens het actieplan was opgenomen. Het is lastiger hier locaties voor te vinden, ook omdat dit vernieuwend is in de stedelijke omgeving. Doorzetten van deze maatregel is belangrijk en kan uitgebreid worden naar inheemse heesters in het algemeen, dus ook niet-besdragend.

7. Specialistisch kleinschalig beheer in Poelbroek en Van Leeuwenhoekparkje

Wordt gerealiseerd. Er is een apart beheerplan. De samenwerking met de vrijwilligersgroepen kan verbeterd. Specialistisch kleinschalig beheer kan op meer plaatsen worden ingezet, bevordert de participatie en goed voor ecologie doordat inzet van zwaar materieel hiermee voorkomt wordt.

8. Aanbrengen van mantelvegetatie (natuurlijke overgang bos-gras) in het Molenplaspark en Schoterbos

Er is op meer dan genoemde locaties gezocht naar mogelijkheden om mantelvegetatie te realiseren. Er is aanzienlijk minder aangebracht dan was opgenomen, maar de realisatie is zeker wenselijk en er zijn veel locaties mogelijk.

9. Beheer Natuurvriendelijke Oevers Jan Gijzenvaart

Aanleg en beheer op deze locatie gerealiseerd. Bovendien is ook het onderzoek naar mogelijkheden van natuurvriendelijke oevers op andere locaties en naar mogelijkheden van drijfeilanden hierbij opgepakt.

10. Investeren in de ontwikkeling van de potentiële locaties

Op 6 van de 13 potentiële locaties zijn investeringen gedaan. Ook op een aantal hotspots zijn maatregelen genomen om de ecologische waarde te behouden of versterken.

11. Nieuwe soorten (insecten en (boom)ziekten): Extra monitoring als een soort verwacht wordt, opstellen van een protocol hoe te handelen en communicatie en voorlichting naar bewoners.

Er nog geen structureerde aanpak.

12. Coördineren van het monitoringsplan

Er is nog geen monitoringplan.

D. Acties voor de lange termijn: ambities (vereist extra budget) (raming 2013)

1. Groene wandelingen/safari in de stad en in parken.

Zowel NME als vrijwilligersorganisaties bieden door het jaar heen excursies en wandelingen op verschillende locaties in de gemeente aan.

2. Projecten natuur in de stad, diverse activiteiten met spel, workshops, tentoonstelling Ter Kleef

Op twee NME-locaties zijn voorbeeld tuintjes aangelegd met natuurlijke beplanting. Er is een wekelijks groensprekkuur en af en toe worden workshops aangeboden over tuinvogels, insecten en kleine zoogdieren.

3. Boomfeestdag; bewoners een inheemse boom meegeven voor in de eigen tuin

Jaarlijks worden op steeds aan andere locatie een tiental bomen geplant in samenwerking met buurtorganisaties.

4. Cursussen natuurvriendelijk tuinieren

Door vrijwilligersorganisaties zijn enkele cursussen aangeboden en NME biedt workshops (zie onder D2).

5. Actie vleermuiskasten en mussenkasten. Leveren van vleermuiskasten en vogelkasten tegen een laag tarief op evenementen.

Wordt voortdurend uitgevoerd. Of deze allemaal worden opgehangen is niet na te gaan.

6. Soort van het jaar project

Geen uitvoering aan gegeven, de vraag is of dit gewenst is voor de toekomst of dat er bij landelijke projecten van deze strekking kan worden aangesloten.

7. Voor alle parken (met veel bomen) een FSC-keurmerk aanvragen

Geen uitvoering aan gegeven.

8. Waar mogelijk en gewenst investeren in natuurlijk spelen

Waar mogelijk wordt dit ingepast.

9. Opstellen folder Flora en Fauna voor bij aanvraag bouw/sloopvergunning

Deze actie moet nog uitgevoerd worden.

10. Soortgerichte cursussen aanbieden en daarmee vrijwilligers mobiliseren om waarnemingen door te geven

Hiermee is een start gemaakt om vleermuizen te kunnen inventariseren. Verdere uitbouw is zeer gewenst.

11. Soortbeschermingsplan opstellen voor soorten die wettelijk beschermd zijn, zoals vleermuizen

Dit is in voorbereiding.

12. Implementeren soortbeschermingsplan

Dit volgt op punt 11.

13. Haarlem een Ambassadeurssoort geven

Hieraan is geen uitvoering gegeven.

14. Kansen benutten voor natuurvriendelijke oeverbeleid

Dit is opgepakt waar mogelijk (zie uitvoering buitenruimte) en het is zeer wenselijk dit voort te zetten.

15. Promotie van groene daken

Dit is in 2015 uitgevoerd, gericht op particulieren. Hier was toen weinig animo voor. Op dit moment ontstaat er wel vraag naar informatie.

16. Maandelijkse rubriek in stadskrant/ website over natuur in de tuin

Sinds een jaar of twee is er een rubriek van de oud-stadsecoloog, op zijn eigen titel.

17. Voorlichting over aanplanten inheemse soorten in privétuinen en niet-chemische onkruidbestrijding

Wordt beperkt uitgevoerd, kan op grotere schaal.

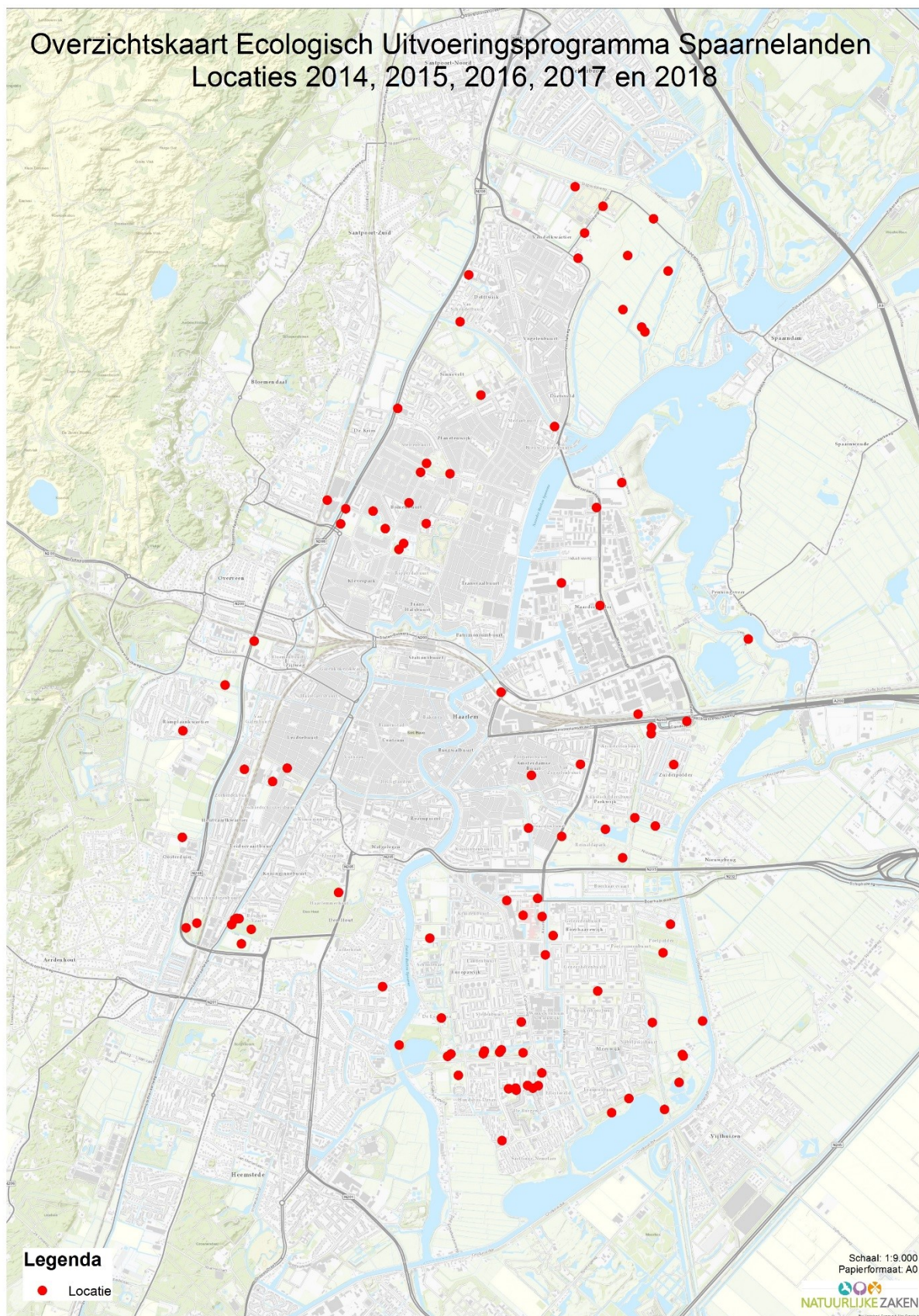
18. Stimuleren van toepassen van faunavriendelijke voorzieningen zoals nestkasten en klimop bedekte muren

Is gestart, kan op grotere schaal.

19. Toepassen van groene daken die water vasthouden en goed isoleren. Uitvoeren beleid daklandschappen en stimuleren groene daken.

Zie onder D 15.

Bijlage 2

Bijlage 3 Voorbeeldprojecten

Deze voorbeeldprojecten geven een beeld van de uitgevoerde acties in de buitenruimte en de beoogde natuurresultaten.

1 Heksloot

Polder de Heksloot is een ecologische hotspot en een van de weinige gebieden binnen Haarlem met nog een redelijke populatie broedende weidevogels, waarvan de stand de afgelopen jaren sterk achteruitgaat.

Gepoogd is door het treffen van allerlei maatregelen zo veel mogelijk van de bestaande weidevogelnesten en vogels te beschermen en daarnaast ook de voedselsituatie te verbeteren. Als voornaamste knelpunt werd gezien het voorkomen van de vos. Daarom is vooral ingezet op aankoop en plaatsing van vossenrasters. Ook is de waterhuishouding van de aanwezige steltloperplas verbeterd, zodat de broedende en doortrekkende steltlopers beter voedsel kunnen zoeken.

Binnen het in 2018 geplaatste vossenraster, ging het merendeel van de weidevogels, na enige aarzeling, broeden. De meeste weidevogels hadden vervolgens een veel hoger broedsucces dan in voorgaande jaren. Zelfs de zeldzame zomertaling werd met jongen binnen een raster waargenomen. Ook de laatste in Haarlem broedende grutto's hebben jongen gekregen. Rondom de Klutenplas werd ook een raster geplaatst. Voor het eerst sinds de aanleg van de plas (circa 20 jaar geleden) broedde er daarna een twintigtal paartjes kluten met daarnaast enkele bijzondere soorten als visdief en kleine plevier.

Het project had een lang voorbereidingstraject. Er waren veel verschillende partijen in het gebied actief met ieder hun eigen belangen die op een lijn zijn gebracht. De hoge betrokkenheid heeft er ook toe geleid dat er meerdere vrijwilligersgroepen uit het project zijn voortgekomen.

2 Eendentrappen

Uit de bevolking van Haarlem kwamen berichten dat op veel plaatsen met steile oevers jonge eenden, kleine zoogdieren en kikkers niet op de kant konden komen. Op een twintigtal plaatsen zijn eendentrappen aangelegd die aansluiten op aangrenzende gazons. Dieren kunnen hier weer uit het water komen.

3 Vijfhuizermolen

Ten noorden van de Vijfhuizermolen ligt langs de Ringvaart van de Haarlemmermeer een rietland. Na het maken van een plan en het daarna verwijderen van de meeste boomopslag is een begin gemaakt met omvorming van het terrein richting bloemrijk grasland en veenmosrietland. Voor broedende rietvogels als rietzanger en rietgors blijft jaarlijks een deel van het riet ongemaaid. In de delen die wel jaarlijks gemaaid worden, is een keur aan moerasplanten verschenen of toegenomen. Er ontwikkelt zich het op Europees niveau bijzondere en beschermde veenmosrietland, een resultaat om trots op te zijn.

Dit is een voorbeeld van een zeer lonend project, waarbij het wel meerdere jaren kost om een waardevoller en aantrekkelijker gebied te realiseren, met als doel meer biodiversiteit.

4 Wilgenveld

In het Wilgenveld zijn enkele poelen aangelegd om kikkers weer kansen te bieden om zich voort te planten. Er is nog geen monitoring van de resultaten.

5 Van Leeuwenhoekpark

Hier zijn randen met bollen in gepoot om in het vroege voorjaar insecten voldoende nectar en stuifmeel te bieden. Ook zijn bosranden met inheems bosplantsoen aangeplant. Een verruigd rietland wordt met aangepast materieel omgevormd tot bloemrijk grasland.

6 Poelbroekpark

In het Poelbroekpark is een heel scala van maatregelen in gang gezet om een aantal zeldzame plantensoorten weer terug te krijgen. Van het verwijderen van opslag uit rietlanden, waar de zeldzame roerdomp nu broedt, tot het instellen van beweiding, tot het omvormen van vrij ruige graslanden tot bloemrijke schrale graslanden. De eerste resultaten zijn bemoedigend: het nog steeds broeden van roerdomp, de hervestiging van zeldzame plantensoorten, zoals rode ogentroost, de uitbreiding van dotterbloem en het ontstaan van rijke groeiplaatsen van rietorchis en bijenorchis.

7 Busbaan

Aan de oostrand van de busbaan bij het Dag Hammarskjöldpad, is een strook drijvend rietland in omvorming naar bloemrijk schraal grasland. De eerste rietorchissen en bevertjes (een bedreigde plantensoort van de Rode Lijst) zijn ondertussen verschenen. Omdat de bodem hier slap is, wordt er geïnvesteerd in de tijdelijke inzet van aangepast materieel. Zodra een kruidenrijke vegetatie is ontstaan, zullen ook de bijbehorende soorten bijen, dagvlinders en sprinkhanen zich kunnen vestigen.

8 Westrand Reinaldapark

Aan de westrand van het Reinaldapark is een lange en brede strook ingezaaid met een kruidenmengsel. Tot laat in de herfst waren er veel bloeiende planten aanwezig. Dit trekt grote aantallen bijen, dagvlinders en zweefvliegen aan. Ook allerlei vogelsoorten vonden er voedsel en dekking.

9 IJsvogelwanden

Verspreid over Haarlem is een achttal broedwanden voor ijsvogels aangelegd. Ook is aan een aantal broedwanden onderhoud gepleegd. In hoeverre de wanden worden benut, is nog niet geïnventariseerd.

10 Binnenliede

Aan de Binnenliede is in 2017 gestart met het omvormen van met struweel en bramen dichtgroeïende rietlanden tot bloemrijke schrale graslanden en veenmosrietlanden. De eerste resultaten waren spectaculair. In 2018 kwamen honderden bloeiende dotterbloemen onder de bramen vandaan. Honderden exemplaren van het veenreukgras werden bloeiend gezien, een soort van de Rode Lijst van bedreigde plantensoorten. Daarnaast een heel scala van andere moerasplanten als kamvaren (zeldzaam!), moeraslathyrus en echte koekoeksbloem. Ook verschenen de eerste rietorchissen. Broedende rietvogels als rietzanger en rietgors konden terecht in de rietranden die bij het maaien gespaard werden. Bij het voortzetten van de maatregelen valt te verwachten dat er op termijn Europees belangrijke natuur ontwikkeld kan worden in de vorm van bijvoorbeeld veenmosrietland. Dit is nu al een van de meest waardevolle natuurterreinen in Haarlem.

12 Nestkasten voor Haarlemmers

Bij een nestkastenactie zijn 230 nestkasten voor vogels onder inwoners van Haarlem verspreid. Ook hebben kinderen zelf ook nog ruim 120 nestkasten in elkaar kunnen zetten en thuis op kunnen hangen. Of de nestkasten ook zijn opgehangen, is niet te controleren.

13 Dierentorens

Op een zestal plaatsen in Haarlem zijn dierentorens geplaatst. Een toren was speciaal bedoeld voor broedende huiszwaluwen. Deze toren is geplaatst in de buurt van de enige bestaande kolonie van deze soort. De overige torens kunnen onderdak bieden aan overwinterende vlinders en lieveheersbeestjes, egels en andere kleine zoogdieren, vleermuizen, nestelende huismussen, enz. In verband met het toezicht op de torens, zijn ze vooral geplaatst op volkstuincomplexen. Het is nog niet bekend in hoeverre de torens benut worden.